

Felip Gallart Fernández
Centre d'Estudis Comarcals del Segrià

Josép Gallart Fernández
Servei d'Arqueologia i Paleontologia, Serveis
Territorials de Cultura a Lleida

Vicent Lladonosa Giró
Centre de Recerques del Pla
d'Urgell, Mascançà

Dos clergues liberals a Artesa de Lleida i Puigverd de Lleida del primer terç del segle XIX

pàg. 52-63

RESUM

Bonifaci Argensó i Joan Roig, clergues d'Artesa de Lleida i de Puigverd de Lleida respectivament, foren dos dels principals representants del catolicisme liberal del primer terç del segle XIX a les nostres terres. Dins d'una mentalitat majoritàriament absolutista, conservadora i radical per part de l'església lleidatana, ambdós sacerdots formaren part d'una minoria de clergues progressistes que aspiraven a una reforma de l'Església que l'acostés a l'essència de pobresa i simplicitat evangèlica dels seus orígens i també a la seva modernització d'acord amb els nous corrents liberals. Argensó i Roig actuaren en conseqüència amb les seves idees i la nit del 13 de febrer de 1823 signaren l'acta municipal a la Paeria lleidatana on es decretava l'exili del bisbe Simón de Rentería pel seu comportament contrari al sistema constitucional. Amb el triomf de l'absolutisme reberen dures represàlies. Aquest article, fruit d'una extensa documentació, la major part inèdita, és una aproximació a la seva trajectòria tan atípica com desconeguda.

PARAULES CLAU

Trienni Liberal, Catolicisme liberal, Bonifaci Argensó, Joan Roig, Artesa de Lleida, Puigverd de Lleida, bisbat de Lleida, Lleida, Aitona, Vic, absolutisme.

ABSTRACT

Bonifaci Argensó and Joan Roig, priests of Artesa de Lleida and Puigverd de Lleida respectively, were two of the main representatives of liberal Catholicism during the first third of the 19th century in lands of Lleida. Within an absolutist mindset mostly conservative and radical part of the church in Lleida, both priests were part of a minority of priests who aspired to a progressive reform of the Church approaching to the essence of evangelical simplicity and poverty from its origins and its modernization under the new liberal currents. Argensó and Roig acted accordingly with their ideas and the night of February 13th, 1823, they signed the municipal act at the Paeria of Lleida where exile was decreed for Bishop Simon de Renteria due to his behavior opposed to the Constitutional System. With the triumph of absolutism they were harshly repressed.

KEYWORDS

Liberal Triennial, Liberal Catholicism, Bonifaci Argensó, Joan Roig, Artesa de Lleida, Puigverd de Lleida, Lleida, Aitona, Vic, Absolutism.

EL CATOLICISME LIBERAL

El catolicisme liberal és la resposta que va donar una petita part de l'Església catòlica, culta i progressista, per conciliar els principis del cristianisme amb les idees sorgides de la Il·lustració i després amb les de la imparable irrupció del liberalisme i del Romanticisme del segle XIX. Era una petita minoria que volia reformar l'Església acostant-la als seus orígens evangèlics de pobresa i simplicitat i a la vegada modernitzar-la d'acord amb les necessitats dels nous temps. Però aquells valors que volien una profunda reforma van topat amb l'oposició de la majoria dels eclesiàstics que, ja sigui per obediència o per convicció, seguien les directrius de les altes jerarquies religioses de l'Església oficial, que vivia ancorada en els valors de l'Antic Règim i en el conseqüent temor de perdre poder i privilegis.

Segons Antoni Sánchez Carcelén (SÁNCHEZ 2012: 111), religiosament parlant els liberals hispànics eren fills del jansenisme i del regalisme del segle XVIII. Volien un retorn a la puresa evangèlica i una organització més descentralitzada així com la submissió de l'Església al poder civil. Criticaven el luxe de les altes jerarquies eclesiàstiques, els càstigs materials per raons religioses i la total independència i les formes de vida de l'església regular. Bonifaci Argensó, sacerdot d'Artesa de Lleida, i Joan Roig, de Puigverd de Lleida, foren dos dels seus representants més singulars i significatius.

MOSSÈN BONIFACI ARGENSÓ

Els primers anys

Bonifaci Argensó Moragues va néixer a Lleida el 5 de juny de 1772.¹ Era fill del matrimoni format per Pere Argensó i Esperança Moragues. Podria ser que fos d'origen noble. El seu pare, Pere Argensó, tenia el tractament de misser,² que antigament es donava a persones d'autoritat i a la gent de lletres. L'any 1828 un Pere Argensó (CADENAS 1961: 45), advocat de la Reial Audiència de Catalunya, sol·licitava al Consell d'Aragó que fes extensiva al seu fill Pere la noblesa de què gaudia (mossèn Argensó tenia un germà que es deia Pere).³

En virtut de concurs públic fou col·legial del Seminari Tridentí de Lleida on estudià tres anys de Filosofia, quatre de Teologia Escolàstica i dos de Moral i Catecisme Romà. Va aprovar tots els

cursos sense cap problema després de realitzar dos exàmens de cada assignatura en presència del Bisbe i va defensar dos actes majors de constitucions públiques, un de Teologia Escolàstica i un altre de Moral. Al mateix Seminari de Lleida va ocupar, per concurs general obert, la càtedra de Filosofia fins que l'any 1796, quan tenia 23 anys, va ser destinat a la parròquia de Puiggròs on obtingué les ordes menors i fou promogut al sacerdoci.⁴

Rector d'Artesa de Lleida

L'any 1802, també per concurs públic, fou destinat a la parròquia d'Artesa de Lleida, poc després que el seu anterior titular, Felip Martínez,⁵ morís el 23 de novembre de 1801. I així l'agost d'aquell mateix 1802 ja desenvolupava el sacerdoci a Artesa amb absoluta satisfacció com un «buen pastor espiritual i buen ejemplo a sus feligreses»,⁶ i a través d'un col·lector, cobrava la quota de la primícia corresponent al terme,⁷ que era de 30 a 1: trenta per al colon i un que es dividia en quatre parts, una per al Bisbe, l'altra per als Cartoixans d'Escaladei i les dues restants per al manteniment del sacerdot. Els pagesos artesencs, a més, pagaven el delme al Gran Prior de Catalunya de la Religió de Sant Joan amb una quota d'11 a 1: deu per al colon i 1 per al delme (CASTILLÓN 1988-1989: 48). Les rendes anuals (PARÍS 2002: 108) de l'església artesenca eren de 400 lliures, uns 4.260 rals. Es desglossaven de la següent manera: unes 130 lliures de les primícies del terme, 40 lliures dels arrendaments de les finques rústiques, 192 lliures en concepte de fundacions i misses que pagaven diferents veïns del poble i la resta, unes 40 lliures, del cobrament dels drets parroquials. Part del capital era col·locat en censals per aconseguir una major rendibilitat fins a esdevenir una de les principals fonts d'ingressos de la parròquia artesenca (PARÍS 2002: 109).⁸

Fig. 1 - Extrem sud del carrer de la Vileta d'Artesa de Lleida, amb el campanar de l'església al fons i davant l'abadia on vivien els rectors d'Artesa fins el 1918 que va caure. Autor: Josep Massot Palmés, any 1906. Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, Barcelona

¹ Arxiu Capitular de Lleida (ACL), Llibre de baptismes de 1771 a 1784, fol. 54.

² ACL, Llibre de baptismes de 1771 a 1784, fol. 54.

³ Arxiu Històric de Lleida (AHL), Testament de Bonifaci Argensó Moragues, Testaments tancats, número 448 de la llista, referència 7/19/448.

⁴ Archivo Histórico Nacional (AHN), *Consejos*, 13386, exp. 344, Relación de méritos de Bonifacio Argensó.

⁵ Arxiu Diocesà de Lleida (ADLL), Llibres Parroquials d'Artesa de Lleida, Llibre de difunts de 1751 a 1828, fol. 388r.

⁶ AHN, *Consejos*, 13386, exp. 344, Relación de méritos de Bonifacio Argensó.

⁷ La primícia era una renda eclesiàstica en què el pagès o arrendatari, per pacte o per costum, pagava al seu senyor part de la collita a més del delme.

⁸ El censal suposava el dret de cobrar una pensió o cànon anual com a contrapartida d'un capital rebut.

La Guerra del Francès

A l'abril de 1810 la majoria dels artesencs van fugir del poble atemorits pels exèrcits francesos que preparaven el setge de Lleida i ja havien ocupat el marge esquerre del Segre fins arribar al camí d'Artesa pel molí de Vilanoveta. Era el començament de la Guerra del Francès a les nostres terres. Mossèn Argensó «por no sucumbir al Gobierno Francés ni adherir a sus máximas tuvo que ausentarse de su Parroquia sufriendo todos los trabajos de una persecución»,⁹ però abans va amagar els llibres parroquials perquè no patissin els previsibles saquejos propis de la guerra.¹⁰ Durant la seva expatriació va patir amb fermesa tot tipus de persecucions durant les quals va ajudar els sacerdots dels pobles on s'amagava i sense oblidar, en la mesura que li era possible, la seva parròquia artesenca. Durant aquells quatre anys de guerra ferotge va col·laborar estretament amb el govern del Bisbat, amb el vicari general i amb el governador espanyol, davant els quals va acreditar tothora un gran zel i amor a la religió i la pàtria. Així ho assegurava Manuel Guillén, sacerdot de les Borges Blanques, quan avalava el seu bon i lleial comportament durant tota la Guerra del Francès. També assegurava que mossèn Argensó era un sacerdot «de buena fama, vida, i costumbres, no suspenso, excomulgado, ni ligado con censura alguna ni con mancha de irregularidad que se sepa» i, per tant, digne mereixedor de canongies i altres prebendes que pogués atorgar l'Església.¹¹

Fig. 2 - Retaule de l'altar major de l'església d'Artesa de Lleida (autor desconegut). Arxiu de l'Agrupació Cultural la Femosa

Tot i que les tropes del baró d'Eroles encara no havien alliberat la ciutat de Lleida dels francesos, el 8 de gener de 1814 mossèn Argensó tornava a Artesa després de gairebé quatre anys d'exili. Com deia el mateix Argensó, el general Decref ja tenia bloquejada la ciutat i n'impedia la sortida de la tropa de l'exèrcit imperial, per la qual cosa no hi havia ja cap perill de patir represàlies.¹² Només arribar a Artesa va recuperar els llibres parroquials i va emprendre de nou el seu ministeri. El 14 de febrer Lleida capitulava i la guarnició francesa se situava a Artesa de Lleida (CONDE DE CLONARD 1851: 91) a esperar les guarnicions de Montsó i Mequinensa. L'endemà es posaven en moviment cap a Barcelona.

El sexenni absolutista

Com a la resta del país, les conseqüències de la guerra van ser desastroses per als artesencs i van ser necessaris molts anys per refer-se'n. Mossèn Argensó va patir la mateixa misèria dels seus parroquians. L'any 1816 el bisbe de Lleida, Manuel Villar, en una visita pastoral deia que les terres de la rectoria artesenca estaven sense conrear per la misèria i la pobresa que hi havia a la població.¹³ I un any després, Josep Guiu, alcalde d'Artesa, i els seus regidors, Joan Olomí i Mateu Iglésies, comunicaven al gran prior de Catalunya de la Religió de Sant Joan que el temple artesenc es trobava en la misèria més absoluta, fins al punt que gairebé no es podien celebrar els oficis de culte diví per manca d'albes i de capes pluvials, tot aclarint que les que tenia mossèn Argensó eren inservibles i indecents. L'agricultura no produïa prou per sadollar la fam i resoldre les necessitats de la postguerra i, a més, les secades que es produïen a tota la plana malmetien tots els esforços (PARÍS 2002: 165). El poble vivia en tan extrema necessitat que no podia ni donar cap almoïna per al socors i els mínims arranjaments de l'església, i això que l'ajuntament i mossèn Argensó havien fet grans esforços, però l'escassetat dels anys anteriors i sobretot d'aquell mateix any ho havien fet del tot impossible.¹⁴

En retornar el rei Ferran VII va restaurar l'absolutisme i va invalidar totalment l'obra constitucional de les Corts de Cadis. El rei va retornar les prerrogatives a l'Església i el mateix 1814 va restablir la Inquisició, decretà el retorn dels jesuïtes, la censura i la repressió de tot pensament liberal. Segons Gaspar Feliu i Montfort (FELIU 1972: 30) tant l'Església espanyola com la catalana seguien fortament adherides a l'absolutisme i no volgueren reconsiderar la seva situació, els seus privilegis i els seus deures dins de la societat i els temps que els tocava viure.

⁹ AHN, *Consejos*, 13386, exp. 344, Relación de méritos de Bonifacio Argensó.

¹⁰ ADLL, Llibre de batejats d'Artesa de Lleida. Pàgina 78r.

¹¹ AHN, *Consejos*, 13386, exp. 344, Relación de méritos de Bonifacio Argensó.

¹² ADLL, Artesa de Lleida, Llibre de batejats, llibre 2 (1798-1929), fol. 78r.

¹³ ACL, Visites Pastorals, any 1816, vol. XIII bis, fols. 106-107, citat per PARÍS 2002: 164.

¹⁴ Arxiu de la Corona d'Aragó, Sant Joan de Jerusalem, Secció 2ª, armari 12, lligall 1, 7.

El Trienni Liberal i l'Església lleidatana

Durant el sexenni absolutista el rei decretà moltes mesures contra els constitucionalistes i els liberals que provocaren diferents aixecaments que no tingueren èxit. Fins que l'any 1820 triomfà l'aixecament de Riego i Ferran VII es va veure obligat a jurar la Constitució de 1812 i es van constituir unes Corts. Començava un període de tres anys en què s'iniciaren un seguit de reformes per modernitzar l'Estat: era el Trienni Liberal (1820-1823). Segons Manuel Lladonosa aquest període plantejava la formulació d'una alternativa política a l'absolutisme i un nou projecte ciutadà (LLADONOSA *et al.* 2003: 274).

El Trienni Liberal va proposar una profunda modernització de la societat i de l'Església d'acord amb la nova mentalitat liberal. El catolicisme liberal hi va veure el moment idoni per poder dur a terme les seves reformes. Els liberals al poder restabliren la llibertat d'impremta, aboliren els senyorius jurisdiccionals i els privilegis de classe, reorganitzaren l'administració amb un nou codi penal i una nova divisió territorial per províncies, organitzaren la Milícia Nacional i posaren en marxa l'educació pública i gratuïta. Pel que fa a l'Església, li imposaren càrregues tributàries, aboliren la Inquisició, reduïren els delmes, secularitzaren el clergat regular, suspengueren les professions religioses i les ordes monacals, posaren en marxa la desamortització de béns del clergat regular, aboliren la Companyia de Jesús, sotmeteren els seminaris conciliaris a la Direcció General d'Estudis, afirmaren la potestat civil sobre la disciplina exterior de l'Església i sobre el trasllat d'eclesiàstics, prohibiren la pluralitat de beneficis... La jerarquia religiosa es va oposar de forma dràstica al liberalisme i es declarà com la seva enemiga irreconciliable. Al bisbat lleidatà Jeroni Maria Torres ja ho havia fet respecte a les Corts de Cadis, Simón de Rentería ho farà durant el Trienni Liberal i Pablo Colmenares quan la Dècada Ominosa. La major part del clergat secular i, sobretot, el regular també s'hi va oposar. Només una petita minoria de clergues lleidatans i joves seminaristes es van alinear amb el constitucionalisme liberal. Homes com els canonges Francisco Martínez Marina, Martín Laguna, Josep Nogueró, Llorenç Seris i Antoni Forriol, el clergue secularitzat Rafael Ferrer, el beneficiat de la Catedral Anastasi Fleix o els clergues Josep Castel, Manuel Mur, Joaquim Salas i fins i tot religioses de l'Ensenyança que es dedicaven a l'educació femenina com Mònica Roma, Teresa Turull i Josepa Zaydín. Dins del to més radical, fins i tot com a caps de sometent i de partida, Carme Torres (TORRES 1983: 80) destaca el carmelita descalç Pere de Sant Jaume, el xantre de la catedral Bru Planes, el capellà de l'Hospital de Balaguer Jacint Monill, el ple de la clerecia de Torà, el rector de Malpàs i els rectors de les parròquies d'Artesa de Lleida, Bonifaci Argensó, i de Puigverd de Lleida, Joan Roig.

Altres autors com Josep Lladonosa (LLADONOSA 1991: 701) titllen els dos rectors de radicalisme liberal accentuat.

La base del conflicte

Durant el Trienni el constitucionalisme liberal va emergir amb força i la ciutat es polaritzà en un conflicte clarament precursor de les futures carlinades i que travessà la mateixa institució catòlica (CLOSA I LLADONOSA 2007: 62). Al principi del Trienni semblava que l'Església agafava una actitud de prudent col·laboració amb el nou sistema. No endebades l'article dotzè de la Constitució postulava que «la religión de la nación española es y será perpetuamente la Católica y Apostólica, Romana, única y verdadera. La nación la protege por leyes sabias y justas, y prohíbe el ejercicio de cualquier otra». Però com diu Antoni Sánchez Carcelén (SÁNCHEZ 2012: 123), malgrat aquest article, els liberals, a més d'efectuar la renovació política, volgueren reformar les estructures eclesiàstiques, sobretot l'aparell econòmic dels membres dels capítols. La topada entre l'estat liberal i l'Església va ser inevitable.

Els clergues liberals com mossèn Argensó estaven totalment d'acord amb aquelles reformes. Per això, quan el 19 d'abril de 1820 va arribar a les seves mans un edicte signat pel bisbe de Lleida, Simón de Rentería, segons el qual, i segons ordenaven les autoritats civils, tot el clergat secular i regular de la Diòcesi havia de jurar «con la posible solemnidad la Constitución política a la Monarquía sirviéndose VSY¹⁵ darme el competente aviso de haberlo así executado». Mossèn Argensó comunicava que ja ho havia fet amb solemnitat el 3 d'abril, és a dir 16 dies abans, el mateix dia que ja ho havia fet amb «exactitud» un altre sacerdot liberal, mossèn Roig de Puigverd.¹⁶ D'edicte com aquell encara en van arribar d'altres, com el que obligava els sacerdots i els mestres d'escola a explicar la Constitució entre els seus fidels i alumnes i a prendre informes fidedignes dels que complien amb aquell deure (SÁNCHEZ 2012: 123-124). O el que prohibia l'adhesió del clergat a l'absolutisme i s'ordenava que s'incrementés la propaganda liberal des de la trona dels temples (SÁNCHEZ 2012: 137).

Mossèn Argensó marxa d'Artesa

El juny de 1822 mossèn Argensó va deixar la parròquia d'Artesa de Lleida i el seu lloc el va ocupar mossèn Pere Pellicer, que va signar la primera defunció el 22 d'agost de 1822.¹⁷ No sabem per quin motiu mossèn Argensó es va absentar de la seva parròquia. A la causa que contra ell es va substanciar vint mesos després es

**El juny de 1822
mossèn Argensó
va deixar la
parròquia
d'Artesa de Lleida
i el seu lloc el va
ocupar mossèn
Pere Pellicer**

¹⁵ Vuestra Señoría Ilustrísima.

¹⁶ ADLL, Bisbe Rentería, Caixa 5.

¹⁷ ADLL, Llibres Parroquials d'Artesa de Lleida, Llibre de difunts de 1751 a 1828, fol. 405.

diu que ho va fer sense el permís del Bisbe, el seu superior, tot i que en data de 25 de desembre de 1823 s'havia fixat un edicte públic a la porta del temple parroquial d'Artesa de Lleida segons el qual, en un termini de trenta dies, se li ordenava de tornar a la seva parròquia a complir amb els seus deures religiosos.¹⁸

Fig. 3 - Retaule del Roser de l'església d'Artesa de Lleida (SERRA 1925, làmina LXV entre les pàgines 236-237)

A Artesa el 26 d'abril de 1824 les coses van canviar totalment quan es va fer càrrec de la parròquia mossèn Antoni Font,¹⁹ de tarannà diametralment oposat, ja que era un notori absolutista que l'any 1835 va ser processat, detingut i empresonat per possessió d'armes i municions (PARÍS 2002: 167) i contra qui, en una carta adreçada al bisbe de Lleida l'any 1841,²⁰ el consistori artesenc va mostrar la seva indignació pel seu inapropiat comportament: «De mucho tiempo a esta parte observa el cura párroco una conducta provocadora al escándalo, que agita las consciencias de estos tranquilos labradores, con el objeto de desacreditar al gobierno y las instituciones que nos rigen», lamentaven l'alcalde i els seus regidors. Entre altres coses l'ajuntament d'Artesa retreia que l'Antoni Font deixava els artesencs sense missa molts dies festius o en canviava les hores de forma que molts jornalers no hi podien acudir. O que havia deixat un menor sense socors espirituals i que havia tingut un infant tres dies de cos present sense enterrar-lo i encara es deixava de «otros hechos que será difícil de enumerar».

La repressió liberal

Argensó va anar a viure a Lleida on l'augment de l'acció de les partides realistes pel territori i la formació de la Regència

d'Urgell, a l'agost de 1822, van fer augmentar les tensions contra els religiosos absolutistes i, sobretot, contra els sospitosos de connivència amb les partides. El 22 de novembre de 1822 davant de notari mossèn

Argensó feia un reconeixement de deute a la seva criada, Paula Torres per valor de tres-centes lliures per vuit anys de serveis.²¹ L'ambient a la capital lleidatana s'havia enrarit força. La milícia lleidatana registrava diferents convents de la ciutat i bona part de frares en fugiren atemorits. El 6 de desembre de 1822 la Paeria va anunciar que no assistiria a la funció de la Puríssima Concepció, ni a d'altres funcions religioses, ni tampoc sufragaria cap ofici religiós (SÁNCHEZ 2012: 204-205). El bisbe Rentería, per la seva part, el 3 de febrer de 1823 no va voler donar llicència al religiós liberal Pere de Sant Jaume per predicar la quaresma a la parròquia de Sant Joan, tot al·legant que era «baxo pretexto de malas costumbres».²² En realitat era perquè en Pere de Sant Jaume era addicte al nou sistema i predicava la Constitució i estava plenament d'acord amb els nous decrets. Rentería no es va aturar aquí i va publicar un edicte contrari als decrets constitucionals i tampoc no va deixar de predicar la quaresma a les parròquies de Sant Joan, de Sant Llorenç i a la mateixa Catedral.²³ Rentería s'havia convertit en l'element més immobilitista i contrari al sistema liberal de la ciutat de Lleida (SÁNCHEZ 2005: 4).

Les relacions entre poder municipal i eclesiàstic es van trencar del tot quan el 13 de febrer de 1823 l'Ajuntament de Lleida demanava a la Diputació l'expulsió fulminant del bisbe Rentería, del seu vicari general, Joan Saborit, i del canonge Joan Crisòstomo Mariategui. A l'acta municipal on es feia efectiva aquesta expulsió per la seva «marcha tortuosa y desafecta al Sistema Constitucional» hi signaven el seu acord l'alcalde Francesc Soldevila, membres del consistori, de la Milícia Nacional lleidatana com Josep Lamarca i Josep Comes, oficials de l'exèrcit com Bonaventura Nogueira i clergues liberals com mossèn Bonifaci Argensó d'Artesa de Lleida i mossèn Joan Roig de Puigverd de Lleida.²⁴ L'expulsió del bisbe Rentería va ser forçada per l'ala més radical del liberalisme, que s'aglutinava, sembla ser, al voltant d'una societat anomenada Club dels jacobins (LLADONOSA 1993: 121). Podrien haver-hi pertangut mossèn Roig i mossèn Argensó a aquesta societat?

¹⁸ ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 6.

¹⁹ ADLL, Llibre de batejats d'Artesa de Lleida, fol. 137v i 138r.

²⁰ ADLL, Bisbe Alonso 13, Carta de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida al Cap Superior Polític de la Província de Lleida sobre la conducta de mossèn Antoni Font, 4 de març de 1841.

²¹ AHL, 677-1821, M. Hostalrich, fol. 19r i v.

²² Arxiu Municipal de Lleida (AML), Llibre d'actes, any 1823, fols. 40-43.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

L'expulsió del bisbe Rentería va ser forçada per l'ala més radical del liberalisme

El bisbe Rentería va ser expulsat a Barcelona i durant el camí estigué a punt de ser afusellat a Tàrraga, després va ser conduït a Tarragona i finalment a Màlaga. Mariategui va acompanyar Rentería i Joan Sabornit va ser expulsat a Ceuta. Altres eclesiàstics de tendència absolutista també van ser represaliats i desterrats per posar-se al costat de la reacció, tal com consta en un document de l'Arxiu Diocesà de Lleida.²⁵ Entre altres citarem el canonge Ignasi Massot que fou destinat a Lleó; Josep Vidal, canonge penitenciari de Lleida, que després de patir tortures a Barcelona fou destinat a Sogorb; o Josep Purroy, dignitat de l'Església de Lleida, que fou empresonat al castell de Montsó.

El desterrament del bisbe Rentería se signava el mateix dia que s'anunciava la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís per acabar amb el liberalisme i salvar la religió, el rei i la pàtria. La nit del 7 al 8 d'abril entraven a Espanya i el 23 de maig ocupaven Madrid. El 27 de setembre de 1823 es dissolgueren les Corts i la Constitució. El 24 d'octubre Espoz y Mina signava l'armistici. El 28 d'octubre els absolutistes lleidatans es llençaven al carrer i trencaven a trossos el rètol de la plaça de la Constitució (avui plaça de Sant Joan). El 31 d'octubre el baró d'Eroles entrava a Lleida com a Capità General de Catalunya. A Lleida se celebraven misses per festejar el triomf dels reialistes i el retorn del poder absolut de Ferran VII. Començava una època de forta repressió contra els liberals, de la qual no s'escaparen ni Bonifaci Argensó, ni mossèn Joan Roig.

Condemna i càstig

Bonifaci Argensó fou acusat de ser un exaltat propagador del sistema constitucional, de desafecte al rei d'Espanya i a l'Església, així com d'haver abandonat la seva parròquia durant un període de vint mesos sense permís del seu superior. El tribunal eclesiàstic de la Diòcesi de Lleida li va obrir expedient i se'l jutjà pel delictes d'«infidència», és a dir, per no haver correspost a la confiança que l'Església havia dipositat en ell. Els càrrecs i acusacions eren molt greus i el 4 de març de 1824 el tribunal va dictar la sentència que el mateix bisbe Simón de Rentería va pronunciar:

*(...) debemos privar, y privamos, al mismo D. Bonifacio Argensó presbítero del curato del lugar de Artesa de Lérida; y en su consecuencia le declaramos destituido, y con la presente le destituimos, de todos los derechos, títulos, facultades, y licencias que baxo cualquiera denominación le pertenecían, y puedan pertenecer, como a tal cura de la citada parroquia de Artesa de Lérida; y a más le suspendemos del ejercicio de todo orden y ministerio sagrado en todo este obispado (...)*²⁶

Argensó va ser destituït de tots els seus drets, títols, facultats i llicències i entre ells la més significativa que era la de la capellania d'Artesa de Lleida i, a més, se'l va suspendre de tot orde i ministeri sagrat a la diòcesi de Lleida. I no solament això, també s'emplaçava la secretaria de la cambra del bisbe de Lleida perquè donés a conèixer aquella sentència entre els feligresos de la parròquia artesenca, perquè «enterados de su contenido no tengan, ni reconozcan a dicho D. Bonifacio Argensó por su cura».²⁷ També se'l va condemnar a pagar el cost del judici. En no ser present davant del tribunal, la sentència no se li va poder comunicar personalment i es va haver de fer mitjançant una cèdula.

El 22 de març de 1828 mossèn Argensó enviava al bisbe Pablo Colmenares, successor de Rentería, una carta on li explicava que l'any 1823 «con reflexión y hechas las devidas prevenciones» va haver de marxar de Lleida perquè perillava la seva vida.²⁸

Aquest i no un altre fou el motiu pel qual no va poder acudir davant del tribunal eclesiàstic mentre se'l jutjava. La sentència, com ja s'ha vist, va ser implacable i segons el mateix Argensó no es va limitar a la privació del seu curat artesenc, sinó que també comportà «la suspensió de ejercer todo acto del ministerio sagrado en el obispado, sin asignarme los debidos alimentos sobre él, se me embargaron mis bienes y temporalidades, y a más quedó abierta la causa que se me formaba sobre infidencia».

Enmig dels greus perills que hagués suposat en aquell moment tornar a Lleida per la dura repressió que s'hi vivia, mossèn Argensó va creure convenient no fer-ho tot i que se'l va emplaçar formalment. I en aquell moment que la ciutat estava tranquil·la i no hi havia perills (Lleida estava sota la tutela del reformista governador Andriani), no convenia que tornés i tenia totes les portes tancades, quan, segons el mateix Argensó, només amb el vistiplau del bisbe es podia normalitzar la seva precària situació, tant materialment com espiritualment.

La situació de mossèn Argensó era desesperada «por la extrema necesidad en que me veo por falta de alimentos no tiene espera» i demanava socors al bisbe «porque perezco de necesidad, y miseria». Concretament li demanava el compliment dels decrets d'indult del dia 1 de maig i del 4 d'octubre de 1824.

**Durant la seva
expatriació
mossèn Argensó
va viure uns anys
molt difícils a
Barcelona sol i
abandonat per
tots i en la més
absoluta misèria**

²⁵ ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 1, Lista de los Eclesiásticos del Obispado de Lérida que han padecido durante los tres años últimos de rebelión.

²⁶ ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 6.

²⁷ Ibidem.

²⁸ ADLL, Bisbe Colmenares, Lligall 4, Carta de mossèn Argensó al Bisbe de Lleida.

Durant la seva expatriació mossèn Argensó va viure uns anys molt difícils a Barcelona sol i abandonat per tots i en la més absoluta misèria. Cinquanta lliures barcelonines que havia heretat de la legítima dels seus pares les va haver de gastar per afrontar l'extrema pobresa que va patir:²⁹

(...) en los años de mi expatriación, en los que mis más próximos parientes me abandonaron, los unos negándome con excusas los préstamos cortos que les pedía, diciéndome, que no tenían; hasta negarme hacer gestiones a mi favor, diciéndome, por ser perjudiciales a sus intereses; y los otros diciéndome, que yo jamás volvería [a] acomodarme, añadiéndome más aflicción, y a más poniéndome más aflicción, y a más poniéndome en litigio formal los derechos de mi legítima, que pedí para sustentarme, y ni aun merecí una visita (...)

Rector d'Aitona

No sabem si el bisbe Colmenares intercedí per ell, però el cert és que el 1831 mossèn Argensó va ser destinat a la parròquia d'Aitona. La primera notícia que tenim d'ell en aquesta parròquia és del 21 de setembre de 1831 quan el beneficiat Miquel Bota batejava un infant per indisposició de mossèn Bonifaci Argensó.³⁰

Durant la primera guerra carlina va haver de marxar a Lleida per por de caure a les mans de les faccions carlines i l'any 1836 va viure un temps en una habitació llogada en una casa de Josep Jou, sabater del carrer Major. Tot i els perills de la guerra, la seva situació personal i econòmica ja era molt millor i en el testament que va redactar el 27 d'agost de 1837,³¹ als 65 anys d'edat, ironitzava: «Qué cosa es ser pobre! Ahora, que no los necesito todos me quieren», referint-se a tots aquells parents que durant la seva etapa d'indigència a Barcelona no havien pogut ni un dit per ajudar-lo i als quals no els deixava res en herència, excepte a dues nebodes, filles del seu difunt germà, Pere Argensó, a les quals destinava la resta de la dot que li va llegar el seu pare, exceptuant-ne les cinquanta lliures que ja s'havia gastat. A la seva criada, Francesca Alsina li destinava uns diners per pagar el que li devia i, a més, deixava estipulat que en cas que el cuidés durant la seva darrera malaltia fins a la mort li pagaria un any de sou, però remarcava que no se li pagaria res si llavors no era a casa seva com a criada. En les mateixes condicions li deixava «una cama, es decir, bancos, y tablas, gergón, colchón, dos sábanas, colcha, bulto, y

almohada; y a más una arca, una mesa, cuatro sillas, una sartén, tres pucheros, y media docena de platos».

Com a hereva universal instituïa la seva majordoma de sempre, la Paula Torres Buixadós, que ja feia vint-i-dos anys que el servia i a qui l'any 1822 ja havia fet un reconeixement de deute per valor de tres-centes lliures. L'herència no estava condicionada i la Paula Torres en podia disposar a la seva lliure voluntat. Mossèn Argensó agraïa així la dedicació de la Paula, que sempre li havia fet costat, també en els moments més difícils i ho feia amb aquestes sentides paraules:

(...) atendiendo a lo bien, que se ha portado en mi servicio, y que no me ha dejado en mis trabajos, acompañándome en mis tribulaciones, y guardando, y conservándome mis bienes, recogiendo lo que pudo en unos tiempos, en que todo hubiera perecido, socorriéndome en la que dable en mis expatriaciones, y necesidades.

Perquè no hi hagués cap problema entre les dues dones exigia que si la Francesca Alsina mogués algun escàndol o posés la mínima objecció contra el que havia deixat a la Paula Torres immediatament la dita Francesca «queda privada de todo lo que le dejo, y quiero que no se le dé nada, ni de los trastes, ni del salario añadido, porque lo que expreso en este capítulo es una cosa gratuita, y no que se le deba». Un cop acabada la Guerra dels Set Anys, mossèn Argensó tornava a la seva parròquia d'Aitona on moria d'una «afección al pecho» el 19 de febrer de 1851 a l'edat de 78 anys.³²

MOSSÈN JOAN ROIG DE PUIGVERD DE LLEIDA

Els primers anys

Joan Roig i Roldan també va formar part de la minoria de clergues liberals, la més oberta i intel·ligent que, tal com diu Desideri Díez (DÍEZ 1987: 84), durant el Trienni Liberal volgueren portar a la pràctica la separació de l'altar i del tron gràcies a unes circumstàncies polítiques favorables i a una ideologia alliberadora.

Joan Roig va néixer a Lleida el 19 d'abril de 1782. Era fill dels comerciants³³ de Lleida Ignasi Roig i Rosa Roldan.³⁴ Durant tres anys va estudiar gramàtica a l'Escola Pia de Balaguer.³⁵ A l'octubre de 1807, amb 24 anys, va ser promogut al sacerdoci i destinat a

²⁹ AHL, Testament de Bonifaci Argensó Moragues, Testaments tancats, número 448 de la llista, referència 7/19/448.

³⁰ ADLL, Llibres sacramentals d'Aitona, llibre IX.

³¹ AHL, Testaments tancats, ref. 13/33/873.

³² ADLL, Llibres sacramentals d'Aitona, Llibre de defuncions 7, fol. 70v.

³³ Arxiu Episcopal de Vic, notari Ramon Clara, volum de 1847 a 1851, fols. 84r-85r.

³⁴ ADLL, Llibre XIV de la parròquia de Sant Joan de Lleida, fol. 221r i 221v.

³⁵ ADLL, Arxivador d'Ordes Sagrats, any 1807.

la parròquia de Viuet, a l'Alta Ribagorça.³⁶ Situat a més de mil metres d'altitud és avui un poble totalment abandonat i de difícil accés. Segons Madoz (MADOZ 1849 [1985]: 486) era llavors un llogaret agregat a Vilaller on només es podia arribar per camins de ferradura en molt mal estat. Només tenia trenta-nou habitants que vivien principalment de l'explotació d'unes mines de guix. Estava format per set cases miserables, una borda deshabitada i l'església parroquial, dedicada a la Transfiguració del Senyor on va exercir un jove mossèn Roig.

Decidit clergue liberal d'un poble liberal

El 1814 mossèn Roig va arribar a la parròquia de Sant Pere de Puigverd com a prevere i rector.³⁷ Va romandre a la parròquia fins el 8 de maig de 1822.³⁸ En aquests gairebé vuit anys diferents sacerdots van haver de substituir mossèn Roig en la celebració dels ritus cerimonials, tot i que no en sabem els motius.³⁹ Com a rector de Puigverd havia de cuidar-se també de les ànimes dels habitants dels despoblats de Binferri, on hi havia l'ermita de Sant Jordi i dels de Margalef, on hi havia l'ermita de Sant Bartomeu. La parròquia consistia en una renda de 100 lliures barcelonines del Monestir d'Escaladei, 140 lliures de diferents censals que feien alguns particulars subjectes a diferents celebracions, unes 70 lliures de funerals, noces, batejos i altres cerimònies.⁴⁰ També percebia per arrendament unes 16 lliures per les terres o heretats de la parròquia. En total unes 326 lliures anuals, que equivalien a uns 3.477 rals.

Fig. 4 - Puigverd de Lleida, 1907. Autor: Cèferi Rocafort, Arxiu fotogràfic del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació, clxé 35135

La parròquia de Puigverd patia també la misèria derivada dels estralls de la Guerra del Francès. El 10 de juny de 1816, Manuel Costa,⁴¹ vicari general de la diòcesi lleidatana, en una visita pastoral lamentava que estava mancada d'amits, albes i mantells i que la teulada del temple estava oberta i amb evident perill de ruïna. El problema de la teulada va persistir una colla d'anys i el 8 d'abril de 1826 mossèn Relluy encara parlava de «la necesidad de reparar la grande ruina de la cubierta de la Yglesia»,⁴² a causa de la gran misèria que patia el poble i que l'Església no tenia rendes.

En ple Trienni Liberal, l'interior de Catalunya vivia una autèntica guerra civil per l'aixecament de les partides reialistes, a ponent dirigides per Francesc

Badals, també conegut per Ramonillo (SÁNCHEZ 2009: 2). Puigverd era un poble decididament liberal. El diumenge 12 de maig de 1822 la revista liberal lleidatana *Semi-semanario ilerdense* publicava un suplement en què lloava el constitucionalisme del

poble de Puigverd de Lleida, del seu alcalde i del seu rector, Joan Roig.⁴³ Relatava l'escrit que el 6 de maig el Cap Polític Superior de Tarragona havia sortit a la recerca d'una partida d'absolutistes que s'havien fet forts a Montblanc i a l'Espluga de Francolí. Això va provocar la intervenció del Comandant General de l'Exèrcit de Catalunya, José Bellido. Els liberals reunits dos mil homes entre les ciutats de Montblanc, Tarragona i Reus i s'enfrontaren als «facciosos», als quals derrotaren, però uns set-cents revoltats fugiren cap a Puigverd de Lleida. El poble no hi col·laborà i van haver de fugir cap a zones més muntanyenques. Al crit de *Visca la Constitució* el poble de Puigverd va rebre de forma entusiasta les tropes constitucionalistes facilitant-los descans i menjar per a la tropa. Mossèn Roig i l'alcalde de Puigverd els reberen amb els braços oberts. El general Bellido estava emocionat davant aquelles mostres de fervor i, amb llàgrimes als ulls, no es va poder estar d'exclamar:

¡O qué cura, qué Alcalde, qué ciudadanos! ¿Si todos fueron como ellos qué felices seríamos con nuestra Constitución? Honor pues y gloria al

³⁶ ADLL, Arxivador d'Ordes Sagrats, any 1807.

³⁷ ADLL, Llibre sacramental 4 (1798-1834) de la parròquia de Puigverd de Lleida.

³⁸ ADLL, anotacions al llibre quart del llibre sacramental de la parròquia de Puigverd de Lleida, fol. 1.

³⁹ Hem comptabilitzat que entre els batejos que es van fer entre el 30 d'octubre de 1814 i el 18 de novembre de 1821 a la parròquia de Sant Pere de Puigverd mossèn Roig va haver de ser substituït almenys 18 vegades. Vegeu ADLL, Llibre 4 dels Llibres sacramentals de Sant Pere de Puigverd de Lleida.

⁴⁰ ADLL, *Respuestas*, Enquesta del bisbat al rector de la parròquia de Sant Pere de Puigverd de Lleida. 10 de juny de 1816.

⁴¹ ADLL, visita pastoral a la parròquia de Sant Pere de Puigverd, 10 de juny de 1816.

⁴² ADLL, diligència annexa a la Visita Pastoral que va fer Simón de Rentería el 8 d'octubre de 1821.

⁴³ *Semi-semanario ilerdense*, 12 de maig de 1822.

*Cura, Alcalde y ciudadanos de Puigvert, y sepan las Cortes que son dignos del premio al paso que otros merecen un castigo ejemplar.*⁴⁴

Fig. 5 - Plaça Major de Puigverd de Lleida l'any 1907. Autor: Josep Massot Palmés, Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, Barcelona

Sentència, repressió i càstig

Tal com ho havia fet el seu amic Bonifaci Argensó, mossèn Roig també va deixar la parròquia.⁴⁵ Ho va fer el 8 de maig de 1822, l'endemà mateix de l'entusiasta rebuda a l'exèrcit liberal, i el seu lloc el va ocupar primer mossèn Marià Roset i a partir del 5 de març de 1824 Agustí Relluy.⁴⁶ També, com ho va fer mossèn Argensó, el 13 de febrer de 1823 mossèn Roig va signar l'acta d'expulsió del bisbe Rentería,⁴⁷ i després d'ensorrar-se el Trienni Liberal i de retornar l'absolutisme, el 4 de març de 1824, el tribunal eclesiàstic li va presentar els mateixos càrrecs d'exaltat propagador del sistema constitucional, desafecte al rei i a l'Església, d'haver-se absentat de la seva parròquia durant prop de vint mesos i del delictes d'«infidències».⁴⁸ La sentència del bisbe Rentería també va ser implacable i mossèn Roig va ser destituït com a prevere de Puigverd i se li van retirar les llicències sacerdotals:

(...) debemos privar, y privamos, al mismo D. Juan Roitg presbítero del curato del lugar de Puigvert; y en su consecuencia le declaramos destituido, y con la presente le destituimos, de todos los derechos, títulos, facultades, y licencias que baxo cualquiera denominación le pertenecían, y puedan pertenecer, como a tal cura de la citada parroquia de Puigvert; y a

*más le suspendemos del ejercicio de todo orden y ministerio sagrado en todo este obispado: y para que dicha feligresía no esté por más tiempo privada de propio pastor que la rija, y cuide, mandamos, que se pase copia fefaciente de esta nuestra sentencia a la secretaria de cámara de su Excelencia e illma el señor obispo, para que provea dicho curato conforme a derecho; e igualmente se expidan letras cercioratorias con inserción de esta nuestra sentencia a los feligreses de la parroquia de Puigvert; para que enterados de su contenido no tengan ni reconozcan a dicho D. Juan Roitg por su cura y vicario perpetuo (...)*⁴⁹

A més, l'any 1827 Agustí Relluy, successor de mossèn Roig, va fer unes dures acusacions contra mossèn Roig.⁵⁰ El va acusar d'haver sostret una lliura i quatre sous d'una pensió que cobrava anualment del veí de Puigverd Gregori Barberà i d'haver-se emportat un calze de plata de l'església de Puigverd.

Fig. 6 - Plaça Major de Puigverd de Lleida un dia de Festa Major, 1905. Autor: Josep Massot Palmés, Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, Barcelona

El terror del Comte d'Espanya

Desconeixem al detall com i en quins llocs va viure mossèn Roig la destitució i la retirada de llicències sacerdotals. Sabem, però, que com mossèn Argensó va fer cap a Barcelona on va patir la terrible dictadura de Carles d'Espanya que, un cop sufocada la revolta dels Malcontents, des del seu càrrec de capità

⁴⁴ ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 6.

⁴⁵ Diem que eren amics perquè en data de 26 de juny de 1823 mossèn Roig va signar poders a favor de mossèn Bonifaci Argensó. Vegeu AHL, notari Fuster i Vaquer, any 1823, 583-1823-24, fol. 46r-v.

⁴⁶ ADLL, anotacions a la primera pàgina del llibre quart del llibre sacramental de la parròquia de Puigverd de Lleida.

⁴⁷ AML, Llibre d'actes, any 1823, fols. 40-43: Por su marcha tortuosa y desafecta al Sistema Constitucional.

⁴⁸ ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 1, Lista de los Eclesiásticos del Obispado de Lérida que han padecido durante los tres años últimos de rebelión.

⁴⁹ Semi-semanario ilerdense, 12 de maig de 1822.

⁵⁰ ADLL, Visites Pastorals, Repostes a la Visita Pastoral que féu a la parròquia de Puigverd el bisbe Pablo de Colmenares el 7 de juny de 1827, any 1827.

general va instaurar un autèntic règim de terror a Barcelona i a tot Catalunya. Durant el seu mandat, entre 1827 i 1832, es comptabilitzen 32 execucions públiques, 400 condemnats als presidis del nord d'Àfrica i 1.800 persones desterrades de Barcelona (FONTANA 1996: 239). Segons Joaquín del Castillo, que va viure els fets de ben a prop, a Barcelona el Comte d'Espanya va reclutar una policia secreta:

(...) formada por la hez de los pillos, ladrones, salteadores y asesinos estaba constituida para perder a cuantos le viniese en manos. Entre esta pandilla de tunantes que con aire severo corrían sin cesar todos los ángulos de la ciudad sin perdonar café, fonda, bodegón o taberna, paseos, casas, etc., el uno se constituía delator, dos o tres de ellos testigos, y esto bastaba para que a la hora más impensada se echase la policía sobre la casa de un ciudadano pacífico, registrase hasta el lugar escusado, lo prendiese y sentenciara cuando menos a presidio. (DEL CASTILLO 1835: 51)

També va escollir fiscals militars com els senyors Chaparro, Cuello o el coronel d'infanteria Francisco de Paula i Cantillon (PIRALA 1868: 89) per «sin necesidad de carear a los acusados ni decirles quiénes era su acusador, condenar a estos al suplicio o a diez años de presidio con retención».⁵¹

La finalitat era ben clara: sembrar la por i el terror, acabar amb qualsevol discrepància, destruir totalment qualsevol oposició i persona sospitosa, sobretot els liberals constitucionalistes i els membres de la maçoneria. El setembre de 1828 van fer córrer que hi havia a Barcelona una horrorosa conspiració que volia tornar al Trienni Liberal de 1820. Joaquín del Castillo (DEL CASTILLO 1835: 52) diu que «solo ocupaba la mente de los exterminadores». Pirala (PIRALA 1868: 90) creu que no solament no hi havia proves legals de la conspiració sinó que no existia. Només era un pretext per a noves persecucions i poder exercir així una dictadura encara més terrible. Van començar les detencions, els empresonaments i les execucions. Mossèn Roig, declarat liberal, va poder fugir o ja havia fugit de Barcelona. Va anar a parar a Merli, a la Baixa Ribagorça aragonesa, un llogaret format per només sis cases i dos habitatges més separats uns tres-cents passos i poc més de seixanta habitants (MADOZ 1849 [1985]: 580), on regentava la seva parròquia.⁵² Allí fou capturat per la policia el 17 de juliol de 1827 i dut a Barcelona per ser tancat a la

presó de la Ciutadella on va viure en unes condicions miserables que Pirala va descriure així:⁵³

¡Cuán horrorosa era en tanto la situación de los presos! Sin un ruedo donde dormir, yacían en inmundos calabozos, que se les tapiaba, so pretexto de que unos a otros se hacían señas, obligándoles a que cada mañana, rodeados de centinelas, hiciesen la limpieza de sus calabozos. Cuanto pudiera humillarlos y hacerles más penosa la existencia, otro tanto se empleaba contra ellos. Más de diecisiete suicidios se contaron. (PIRALA 1868: 92)

Mossèn Roig va romandre empresonat fins que, el 21 d'abril de 1830, un tribunal militar presidit pel mateix capità general de Catalunya el va jutjar. El fiscal que va incoar el cas va ser el temible Francisco de Paula Cantillon, que segons Joaquín del Castillo (DEL CASTILLO 1835: 81) jutjava els acusats en una sala amb una escenografia preparada per terroritzar-los completament amb un crani davant de la taula enmig d'alguns llibres, per indicar al desgraciat que ben aviat tindria aquell mateix aspecte. Els judicis d'aquells temps eren una autèntica farsa:

Las causas estaban llenas de vicios, ni careos, ni defensas públicas ni secretas; ni otra cosa en fin más que antojársele hoy al Conde de España que mañana a tal hora han de ser fusilados tantos; que envíen a llamar tantos religiosos; que se les prepare para morir, y que se ejecute la sentencia. Los primeros que al fiscal venían a la mano, aquellos eran los infelices que sufrían la muerte. (DEL CASTILLO 1835: 57)

Nomenaven un defensor únic per a totes les causes, que era el coronel Josep Segarra, qui, segons Castillo (DEL CASTILLO 1835: 34), no es podia valer de cap prova que afavorís els acusats, mentre que Cantillon i els altres fiscals es feien rics venent a bon preu l'absolució dels reus (OPISSO 1885-1900: 35). Mossèn Roig fou acusat de «grave complicidad en la conspiración felizmente descubierta en esta Plaza en Septiembre del año 1828» i, a més, de pertànyer a la:

tenebrosa secta masónica, y en cuyos clubs tenebrosos se producía con los términos más

⁵¹ Amb retenció volia dir que en passar els deu anys s'examinava de nou el reu per saber si s'havia corregit i, si no era així, se li podia augmentar la pena.

⁵² ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 47. A la notificació que el fiscal militar Francisco Cantillon envià al bisbe consta que la parròquia que regentava mossèn Roig era «Merill». Hem suposat que es tracta d'un error de transcripció i en realitat es refereix a Merli, avui agregat al municipi d'Isàvena.

⁵³ ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 47.

*impíos, causando aun mayor escándalo por ser vertidos por boca de un ministro del Altísimo en el que solo deve resplandecer la verdad Evangélica.*⁵⁴

Conspirador i maçó eren càrrecs terribles en aquells dies. La sentència va ser implacable. El 21 d'octubre d'aquell 1830 se li va notificar: «(...) ha sido condenado a Diez años de presidio en África». Mossèn Roig restava en dipòsit a les presons de la Ciutadella fins que un vaixell se l'emportés al presidi africà.⁵⁵

Una canongia a Vic

Mossèn Joan Roig no va complir la totalitat del càstig. A causa del buit documental no sabem si finalment fou empresonat a l'Àfrica o si li van imposar un altre càstig, ja que sis anys

després, concretament el 26 d'agost de 1836, va ser nomenat canonge tresorer de la catedral de Vic (CONILL 1992). I és estrany perquè les penes de presidi amb retenció s'acostumaven a complir senceres o, com s'acostumava a dir en aquella època, dia per dia. Mossèn Joan Roig va morir a Vic el 5 de gener de 1849 quan tenia 66 anys, a causa d'un hidrotòrax.⁵⁶ En el seu testament,⁵⁷ mossèn Argensó va deixar a l'església de Puigverd un calze amb la seva patena de plata amb un valor de vint duros per, segons ell mateix manifestava, l'afecte que sempre havia sentit per aquest poble i perquè els seus feligresos sempre l'havien correspost amb la mateixa estimació.⁵⁸ No sabem si era el mateix calze que mossèn Relluy va trobar a faltar en fer l'inventari dels béns de la parròquia. Tampoc no sabem si el calze finalment va arribar a Puigverd.

BIBLIOGRAFIA

CADENAS (1961): Francisco de Cadenas, «Antecedentes nobiliarios que se conservan en el Ministerio de Justicia», *Hidalguía*, 44, p. 41-80.

CASTILLÓN (1988-1989): Francisco Castellón, «Diezmos y primicias del obispado de Lérida», *Analecta Sacra Tarraconensis*, 61-62, p. 7-161.

CLOSA I LLADONOSA (2007): Francesc Closa i Manuel Lladonosa, «El catolicisme lleidatà entre liberals, carlins i integristes», dins Manuel Lladonosa (coord.), *Temps de llums i ombres. L'època contemporània. Del segle XIX fins als nostres dies (Arrels cristianes. Presència i significació del cristianisme en la història i la societat de Lleida*, vol. IV), Lleida, Pagès Editors, p. 61-80.

CONDE DE CLONARD (1851): Serafin Clonard, *Historia orgánica de las armas de Infantería y Caballería españolas*, vol. XIV, Madrid, Imprenta de D. B. González.

CONILL (1992): Antoni Conill, *Obituari dels bisbes i canonges de la catedral de Vic: segles XVII-XVIII-XIX i XX*, Vic, Biblioteca Episcopal de Vic.

DEL CASTILLO (1835): Joaquín del Castillo, *La ciudadela inquisitorial de Barcelona*, Barcelona, Librería Nacional de D. M. Saurí.

DÍEZ (1987): Desideri Díez, *Història de Puigverd de Lleida*, Lleida, Ajuntament de Puigverd de Lleida.

FELIU (1972): Gaspar Feliu Montfort, *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

Fontana (1996): Josep Fontana, *Història de Catalunya*, vol. v (*La fi de l'Antic Règim i la industrialització 1787-1868*), Barcelona, Edicions 62.

LLADONOSA (1991): Josep Lladonosa, *Història de Lleida*, Lleida, Editorial Dilagro, 4 vols.

LLADONOSA (1993): Manuel Lladonosa, *Carlins i liberals a Lleida*, Lleida, Pagès Editors.

LLADONOSA *et al.* (2003): Manuel Lladonosa, Antoni Jové i Enric Vicedo, *Història de Lleida*, vol. VII (*El segle XIX*), Lleida, Pagès Editors.

⁵⁴ ADLL, Bisbe Rentería, Lligall 47.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Registre Civil de Vic, Llibre sisè de defuncions (1848-1850), fol. 3.

⁵⁷ Arxiu i Biblioteca Episcopals de Vic, notari Ramon Clara, Volum de 1847 a 1851, fols. 84r-v i 85r.

⁵⁸ AHL, Testaments tancats, ref. 13/33/873.

MADOZ (1849 [1985]): Pascual Madoz, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*», Barcelona, Editorial Curial, 2 vols.

OPISSO (1885-1900): Alfred Opisso, *Historia de España y de las repúblicas latino-americanas*, vol. XXII, Barcelona, Casa editorial Gallach.

PARÍS (2002): Josefina París, *Artesa de Lleida. La parròquia de Sant Miquel Arcàngel*, Ajuntament d'Artesa de Lleida, Pagès Editors.

PIRALA (1868): Antonio Pirala, *Historia de la Guerra Civil y de los partidos Liberal y Carlista*, vol. I, Madrid, Imprenta de los señores F. de P. Mellado y Cía.

SÁNCHEZ (2005): Antoni Sánchez, «La repressió dels eclesiàstics absolutistes lleidatans al Trienni Liberal: El cas del bisbe Renteria», *Revista HmiC: Història Moderna i Contemporània*, 3, p. 351-372.

SÁNCHEZ (2009): Antoni Sánchez, *El Semi-Semanario Ilerdense (1822)*, *El Argonauta Español*, 6 [Consulta: 17 desembre 2015]. En línia: <http://argonauta.revues.org/732>.

SÁNCHEZ (2012): Antoni Sánchez, *Absolutisme i liberalisme: l'Església de Lleida durant el regnat de Ferran VII*, [Pobla de Claramunt], Ajuntament de la Pobla de Claramunt.

SERRA (1925): Valeri Serra i Boldú, *Llibre d'Or del Rosari a Catalunya*, Barcelona, Imp. Oliva de Vilanova.

TORRES (1983): Maria del Carme Torres, *El fet religiós a les terres de Lleida durant el temps de Ferran VII*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs.